

Krzysztof Dziurzyński

Collegium Humanum

 <https://orcid.org/0000-0002-2771-8085> krzysztof.dziurzynski@gmail.com

PERCEPCJA LUDZI SPRAWUJĄCYCH WŁADZĘ W ŚWIETLE OPINII STUDENTEK KIERUNKÓW PEDAGOGICZNYCH

PERCEPTION OF PEOPLE IN POWER IN THE LIGHT OF THE OPINIONS OF FEMALE PEDAGOGICAL STUDENTS

DOI: 10.24917/ycee.10258

Abstrakt: Tematem artykułu są wyobrażenia młodych kobiet, studentek o ludziach sprawujących władzę. Celem prezentowanego badania jest znalezienie odpowiedzi na pytania: jaką strukturą jest myślenie o ludziach sprawujących władzę studentek kierunków pedagogicznych? Jak rozbudowany jest to konstrukt psychospołeczny? Jak silnie są powiązane ze sobą? W badaniu posłużono się ankietą. W ankiecie znajdowało się 13 pytań merytorycznych oraz dwa pytania o charakterze metryczkowym (wiek oraz płeć). Osoby badane miały za zadanie ustosunkować się do każdego pytania wybierając odpowiedź najbliższą ich przekonaniom. W badaniu uczestniczyły 123 osoby zdobywające wykształcenie pedagogiczne. Wszyscy badani to kobiety. Wbrew przypuszczeniu, że badani będą mieli pozytywny obraz władzy, nie potwierdzono tego założenia. Dodatkowym celem, niejako metodologicznym, była weryfikacja poprawności Skali Postaw Wobec Władzy.

Słowa kluczowe: społeczne postrzeganie władzy, Skala Postaw Wobec Władzy, studentki pedagogiki

Abstract: The subject of the article is authoritarianism and ideas about people in power. The purpose of the presented study is to find answers to the questions: what is the structure of thinking about people in power of female pedagogical students? How elaborate is this psychosocial construct? And finally, how strongly are they related to each other? The study used a questionnaire. The survey contained 13 factual questions and 2 questions of a metric nature. Respondents were asked to respond to each question by selecting the answer closest to their beliefs. The survey included 123 people gaining pedagogical education (all the respondents were women). Contrary to assumption, there was not a very positive perception of people in power. An additional goal was to verify the assumptions of the Attitudes Toward Power Scale.

Keywords: social perception of government, the Attitudes Toward Power Scale, female pedagogy students

Wprowadzenie

Na to, jak postrzegamy ludzi sprawujących władzę, składa się obraz społecznych oczekiwań wobec władzy oraz jej ocena. Zestawienie elementów ocennych pozwala odpowiedzieć na pytanie, jacy ludzie nami rządzą. Pojęcie prawomocności politycznej odnosi się do sytuacji politycznej, w której władza polityczna jest oceniana jako sprawiedliwa, słuszna i zasługująca na uznanie. Seymour Lipset (1998, s. 81) określił legitymizację jako „zdolność systemu do wytworzenia i podtrzymania przekonania, że istniejące instytucje polityczne są dla społeczeństwa najlepsze”.

Odtworzenie na podstawie wyników badań empirycznych cech, jakie przypisuje się osobom sprawującym władzę, jest wprowadzeniem do tematu wartości faktycznie przypisywanych ludziom władzy. Władza jest opisywana zgodnie ze społecznym odczuciem. Pytając się o cechy ludzi sprawujących władzę, poznajemy nie tylko obraz władzy, cechy przypisywane osobom, które rządzą, ale także przypisywane im oceny.

Problemy badawcze

W odniesieniu do sposobu postrzegania osób sprawujących władzę postawiono trzy pytania:

1. Jaka jest opinia studentek o ludziach sprawujących władzę?
2. W czym imieniu, zdaniem badanych studentek, działają ludzie sprawujący władzę?
3. Czy w opinii studentek ludzie sprawujący władzę czynią to w sposób etyczny?

W badaniu postawiono następującą hipotezę badawczą:

H_1 : *Studentki pozytywnie postrzegają władzę.*

Badania nad wyobrażeniami o władzy wskazują na istnienie tendencji delegitymizacyjnej. Zakładam, że w prezentowanym badaniu osoby

badane będą prezentowały wielowymiarowe postrzeganie władzy.

Metoda

Materiały

Badanie przeprowadzono przy pomocy ankiety, która została umieszczona w internetowym panelu badawczym ebadania.pl. Składa się ona z dwóch bloków pytań. Łącznie w ankiecie znajdowało się 13 pytań merytorycznych, dotyczących bezpośrednio przedmiotu badań, oraz dwa pytania metryczkowe. Przy każdym merytorycznym pytaniu zamieszczono pięciostopniową kafeletę. Osoba badana miała za zadanie wskazać jedną, najbardziej pasującą do niej odpowiedź. Badanie ma charakter diagnostyczny, opisowy i po części korelacyjny. Metoda przyjęta przez nas w omawianym badaniu to metoda sondażu diagnostycznego (Bauman, Pilch, 2001, s. 79). Technika zastosowana to ankieta (Bauman, Pilch, 2001, s. 96).

Uczestnicy badania

Uczestnikami badania były 123 kobiety. Grupę badawczą stanowiły osoby zdobywające lub już posiadające wykształcenie pedagogiczne. Średnia wieku badanych studentek wynosiła $M=22,3$ (odchyl. stand.=2,165). Badanie zostało przeprowadzone w dniach 10–24 lutego 2019 r. metodą CAWI z zastosowaniem panelu badawczego www.ebadania.pl (Szpunar, 2010).

Procedura badawcza

Osobom badanym przesłano drogą mailową zaproszenie do udziału w badaniu. Badanym przekazano informację, że badanie dotyczy tego, jak ludzie postrzegają władzę. Badanie poprzez fakt zastosowania panelu badawczego zachowało

charakter anonimowy. Wypełnienie ankiety zajmowało nie więcej niż dziesięć minut.

Wyniki badania

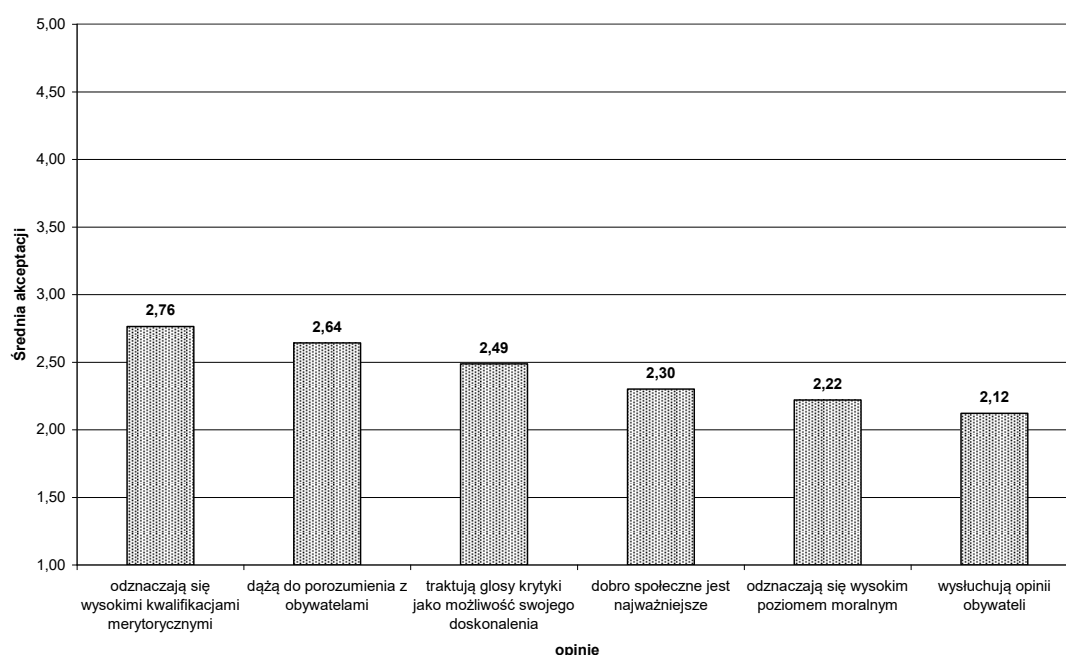
Postrzeganie władzy

Do poznania odpowiedzi na pytanie „Jak osoby badane postrzegają władzę?” posłużyła Skala Postaw Wobec Władzy. Została ona skonstruowana przez Dziurzyńskiego i poddana weryfikacji w 2003 r. na tysiącospobowej próbie uczniów klas maturalnych (Dziurzyński 2012). Pytanie otwierał jasno sformułowany wstęp: „Ludzie wypowiadają wiele opinii na temat władzy. Prosimy powiedzieć, w jakim stopniu zgadzasz się albo nie zgadzasz się z następującymi stwierdzeniami. Czy ludzie sprawujący władzę w Polsce...”. Po tym wprowadzeniu zamieszczono trzynaście określeń. Sześć o zabarwieniu pozytywnym, siedem o zabarwieniu negatywnym. Stwierdzenia opatrzone pięciostopniową skalą od „zdecydowanie nie” do „zdecydowanie tak”, z kategorią neutralną po środku (nie mam zdania).

Zamierzano uzyskać obraz władzy politycznej. Aby uniknąć skracania perspektywy spojrzenia, zadane pytanie zawierało w sobie pewną zamierzoną niedookreśloność. Badani mieli spojrzeć na politykę (ludzi sprawujących władzę) i ocenić ich z uwagi na pewne cechy czy określenia przypisywane tym ludziom.

Jak zostało powiedziane, sześć stwierdzeń odnosiło się do pozytywnych cech osób sprawujących władzę, takich jak:

- wysoki poziom moralny;
  - wysokie kwalifikacje merytoryczne;
  - dążenie do porozumienia z obywatelami;
  - wysłuchiwanie opinii obywateli;
  - przedkładanie dobra społecznego nad wszystko inne;
  - traktowanie głosów krytyki jako możliwości swojego doskonalenia.
- Stwierdzenia te zyskały dość słabą akceptację, nie przekraczając wartości 3 („nie mam zdania”). Największą aprobatę zyskała opinia: odznaczają się wysokimi kwalifikacjami merytorycznymi – 2,76. Najślabszą akceptację – wysłuchują opinii obywateli – 2,12. Ilustrację graficzną dla opinii pozytywnych zawiera wykres 1.

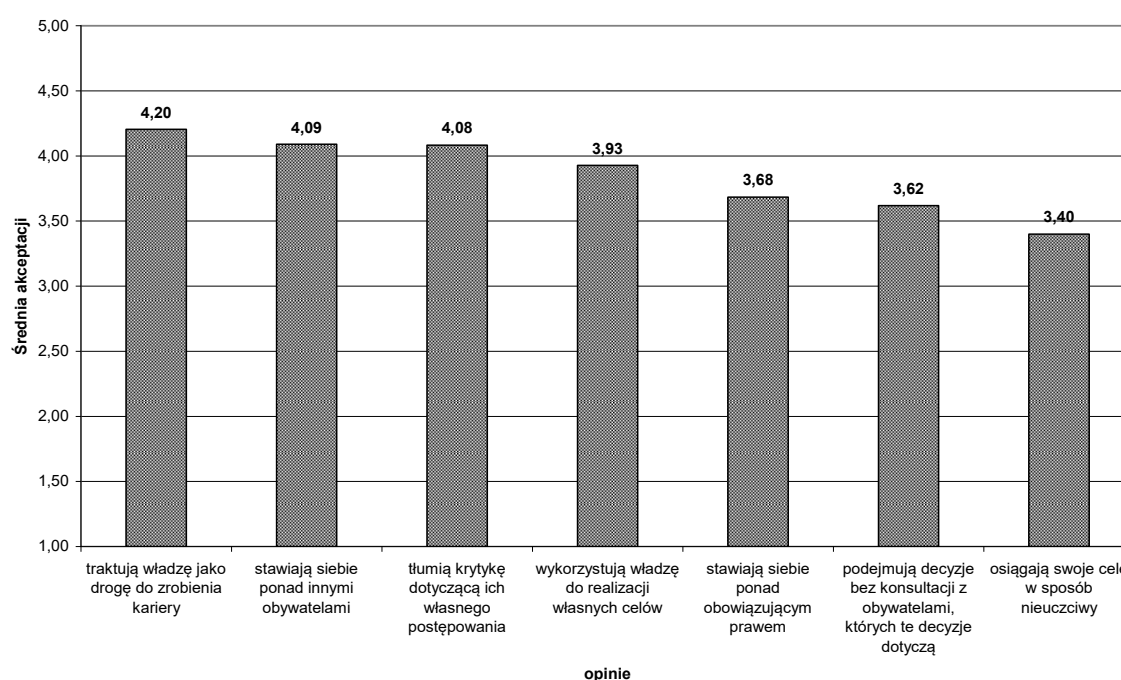
Wykres 1. Akceptacja opinii pozytywnych o ludziach sprawujących władzę (N=123)

Siedem stwierdzeń odnosiło się do cech negatywnych, takich jak:

- podejmowanie decyzji bez konsultacji z obywatelami, których te decyzje dotyczą;
- osiąganie swoich celów w sposób nieuczciwy;
- wykorzystywanie władzy do realizacji własnych celów;
- tłumienie krytyki dotyczącej ich własnego postępowania;
- traktowanie władzy jako drogi do zrobienia własnej kariery;

- stawianie siebie ponad innymi obywatelami;
- stawianie siebie ponad obowiązującym prawem.

Stwierdzenia te zyskały dość silną akceptację, zdecydowanie powyżej 3 („nie mam zdania”), aż do 4,20 („raczej tak”). Największą aprobatę zyskała opinia: „traktują władzę jako drogę do zrobienia kariery” – 4,20. Najślabszą akceptację – „osiągają swoje cele w sposób nieuczciwy” – 3,40. Ilustrację graficzną dla opinii pozytywnych zawiera wykres 2.

Wykres 2. Akceptacja opinii negatywnych o ludziach sprawujących władzę (N=123)

Przystępując do badania, przyjęto *a priori*, że stwierdzenia zastosowane w badaniu nie stanowią jednolitej struktury. Zastosowanie *analizy czynnikowej* potwierdziło, że postrzeganie władzy jest zjawiskiem dwuwymiarowym. Procedura analizy czynnikowej była poprawna metodologicznie, o czym świadczy miara K-M-O, która przybrała wartość 0,846. Oba te czynniki wyjaśniły 50,81 proc. całkowitej wariancji. Uzyskane rozwiązanie uznano za wysoce zadowalające. Udało się uzyskać dwie składowe dokładnie odzwierciedlające przyjęte założenia. Dodatkowo

zastosowana analiza rzetelności z zastosowaniem współczynnika α Cronbacha potwierdziła zasadność wyodrębnienia tych dwóch wymiarów. α Cronbacha dla Skali Pozytywnego Postrzegania Władzy wyniosła 0,823 (średnia=2,42, odchylenie stand.=0,662). Natomiast α Cronbacha dla Skali Negatywnego Postrzegania Władzy wyniosła 0,852 (średnia=3,85, odchylenie stand.=0,644). Skale te były ze sobą istotnie statystycznie, ujemnie skorelowane. Współczynnik korelacji Spermmana wyniósł $\rho=-0,56$; $p=0,000$.

W wyniku zastosowanej procedury udało się uzyskać strukturę dwuczynnikową. Wyniki tej analizy przedstawia tabela 1.

Procedura analizy czynnikowej pozwoliła wyłonić dwie niezależne składowe, które łącznie wyjaśniły 53,88 proc. wariacji w tym pierwsza składowa wyjaśniła 41,07 proc. wariacji, druga – 12,81 proc. Pierwsza wyłoniona składowa odnosi się do władzy i jej podatności na wszelkie deformacje, np. nepotyzm. Wyznacza ją stwierdzenie „Ludzie sprawujący władzę podejmują decyzje bez konsultacji z obywatelami, których te decyzje dotyczą”. W tym wymiarze (czynnika) władza postrzegana jest jako niechętna zasadom

demokracji, przeciwna obywatelom domagającym się przestrzegania przepisów prawa. Stąd widzenie jej jako wywyższającej się ponad innych obywateli, jak i ponad prawo, które w demokracji jest równe dla wszystkich.

Drugi wymiar (czynnik) odnosił się do władzy i jej poziomu moralnego, dotyczył kwalifikacji etycznych władzy. Stwierdzenia zawarte w poszczególnych pytaniach koncentrują się wokół kwestii prawidłowych, zgodnych z doktryną demokracji, i relacji władza-obywatel. Można powiedzieć, że czynnik ten opisuje władzę i ludzi ją sprawujących jako lojalne, gotowe do współpracy „sługi społeczne”.

Tabela 1

Macierz rotowanych składowych skal postrzegania władzy (N=123)

Opinia	Składowa	
	1	2
Ludzie sprawujący władzę odznaczają się wysokim poziomem moralnym		0,764
Ludzie sprawujący władzę odznaczają się wysokimi kwalifikacjami merytorycznymi		0,756
Ludzie sprawujący władzę dążą do porozumienia z obywatelami		0,711
Ludzie sprawujący władzę chętnie wysłuchują opinii obywateli		0,644
Dla ludzi sprawujących władzę dobro społeczne jest najważniejsze		0,613
Ludzie sprawujący władzę traktują głosy krytyki jako możliwość swojego doskonalenia		0,596
Ludzie sprawujący władzę podejmują decyzje bez konsultacji z obywatelami, których te decyzje dotyczą	0,719	
Ludzie sprawujący władzę osiągają swoje cele w sposób nieuczciwy	0,715	
Ludzie sprawujący władzę wykorzystują władzę do realizacji własnych celów	0,698	
Ludzie sprawujący władzę tłumią krytykę dotyczącą ich własnego postępowania	0,676	
Ludzie sprawujący władzę traktują władzę jako drogę do zrobienia kariery	0,642	
Ludzie sprawujący władzę stawiają siebie ponad innymi obywatelami	0,627	
Ludzie sprawujący władzę stawiają siebie ponad obowiązującym prawem	0,612	
Metoda wyodrębniania czynników – głównych składowych.		
Metoda rotacji – Varimax z normalizacją Kaisera.		
Rotacja osiągnęła zbieżność w 3 iteracjach.		

Analiza korelacyjna (współczynnik Spermmana rho) pokazała, że między pozytywnymi a negatywnymi stwierdzeniami opisującymi ludzi sprawujących władzę niemal wszystkie (z wyjątkiem czterech związków korelacyjnych) były powiązane

ze sobą ujemnie, istotnie statystycznie. Cztery były nieistotne statystycznie.

Wyniki analizy korelacyjnej przedstawia tabela 2 (macierz 7x6). Pary stwierdzeń o najwyższych współczynnikach korelacji są w tej tabeli celowo

Tabela 2

Wyniki analizy korelacyjnej stwierżeń skal pozytywnego i negatywnego postrzegania osób sprawujących władzę (N=123)

		Ludzie sprawujący władzę chętnie wysłuchują opinii obywateli	Ludzie sprawujący władzę dążą do porozumienia z obywatelami	Ludzie sprawujący władzę odznaczają się wysokim poziomem moralnym	Ludzie sprawujący władzę odznaczają się wysokimi kwalifikacjami merytorycznymi	Dla ludzi sprawujących władzę dobro społeczne jest najważniejsze	Ludzie sprawujący władzę traktują głosy krytyki jako możliwość swojego doskonalenia
Ludzie sprawujący władzę osiągają swoje cele w sposób nieuczciwy	rho	-0,352**	-0,287**		-0,223*	-0,332**	
	p	0,001	0,005		0,031	0,001	
Ludzie sprawujący władzę podejmują decyzje bez konsultacji z obywatelami, których te decyzje dotyczą	rho	-0,467**	-0,472**	-0,264*	-0,285**	-0,483**	-0,317**
	p	0,000	0,000	0,010	0,005	0,000	0,002
Ludzie sprawujący władzę stawiają siebie ponad innymi obywatelami	rho	-0,478**	-0,455**	-0,260*	-0,339**	-0,455**	-0,369**
	p	0,000	0,000	0,012	0,001	0,000	0,000
Ludzie sprawujący władzę stawiają siebie ponad obowiązującym prawem	rho	-0,492**	-0,499**	-0,394**	-0,324**	-0,478**	-0,322**
	p	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,002
Ludzie sprawujący władzę tłumią krytykę dotyczącą ich własnego postępowania	rho	-0,303**	-0,299**		-0,159	-0,386**	-0,286**
	p	0,003	0,003		0,126	0,000	0,005
Ludzie sprawujący władzę traktują władzę jako drogę do zrobienia kariery	rho	-0,433**	-0,358**	-0,346**	-0,245*	-0,354**	
	p	0,000	0,000	0,001	0,017	0,000	
Ludzie sprawujący władzę wykorzystują władzę do realizacji własnych celów	rho	-0,414**	-0,388**	-0,303**	-0,205*	-0,447**	-0,218*
	p	0,000	0,000	0,003	0,047	0,000	0,035

zacięniowane na szaro. Ich wartość waha się od -0,414 do -0,499.

Analiza rzetelności (α Cronbacha) potwierdziła zasadność wyodrębnienia tych dwóch wymiarów. Wartość α Cronbacha dla Skali Pozytywnego Postrzegania Władzy wyniosła 0,823. Natomiast α Cronbacha dla Skali Negatywnego Postrzegania Władzy wyniosła 0,852.

Skonstruowanie dwóch skal mówiących o tym, jak badane studentki postrzegają ludzi sprawujących władzę, pokazało, że oceny negatywne są bardziej ze sobą skorelowane. Inaczej mówiąc, *skala negatywna* pokazuje bardziej negatywne nastawienie badanych niż *skala pozytywna* pozytywne.

Średnia wartość zagregowanej Pozytywnej Skali Postaw Wobec Władzy wyniosła 2,42 (odchylenie stand.=0,662), natomiast średnia wartość zagregowanej Negatywnej Skali Postaw Wobec Władzy 3,85 (odchylenie stand.=0,644). Oba te wyniki, potwierdzone statystykami opisowymi, pokazują, że w badanej grupie studentek **dominują** negatywne oceny osób sprawujących władzę w Polsce.

Obie skale były ze sobą skorelowane ujemnie istotnie statystycznie. Współczynnik korelacji Spermmana wyniósł $\rho = -0,56$; $p = 0,000$ (co oznacza, że bardziej pozytywnym ocenom ludzi sprawujących władzę wyrażanym na Pozytywnej Skali Postaw Wobec Władzy towarzyszyły

zdecydowanie negatywne oceny wyrażane na Negatywnej Skali Postaw Wobec Władzy).

Dyskusja wyników

We współczesnych demokracjach prawomocność władzy musi być stale potwierdzana. Służą temu wybory. W istotę demokracji wpisana jest zasada wolnych, powszechnych, równych i bezpośrednich wyborów organów przedstawicielskich (parlamentu). Tak powoływana władza ze swojej natury powinna być kontrolowana przez społeczeństwo i wrażliwa na jego potrzeby. D. Midler zauważył, że w procedurze kontroli uwzględniane są postawy obywateli wobec sprawujących władzę i przekonania co do słuszności podejmowanych przez nich decyzji (2010). Warunkiem koniecznym legitymizacji jest zaufanie do władzy publicznej (instytucji i ludzi piastujących stanowiska) oraz zaufanie do samego porządku ustrojowego i jego instytucji (Fukuyama, 1997; Sztompka, 2007). Ufa się tym, o których ma się pozytywne opinie. Politycy podczas wyborów wysłuchają wszystkich i obiecują wszystko, lecz na drugi dzień po wyborach zapominają o swoich obietnicach. Taką opinię o demokracji i politykach przedstawiła w filmie „Alfabet” młoda mieszkanka Berlina, uzasadniając swój dystans do polityki i polityków.

Młoda część społeczeństwa (w tym uczestniczące w badaniu studentki) wciąż wierzy w ideały i zasady demokracji i uznaje ten system polityczny za najbardziej pożądaną. Jednocześnie nie ufa instytucjom politycznym, których zadaniem jest realizacja i przestrzeganie demokratycznych zasad (Bartkowski, 2002). Analizując wyniki prezentowanych badań, można stwierdzić, że negatywnym opiniom o władzy towarzyszy brak zaufania do polityków, partii politycznych i parlamentu. Badania amerykańskie, obejmujące lata 1964–1974, dowiodły, że spadek zaufania do konkretnych przywódców nie przekłada się na odrzucenie wartości lansowanych przez system polityczny (Citrin, 1977). Podobnie może być w przypadku

naszego społeczeństwa. Przekonania studentek zdają się mieć polityczne i ekonomiczne uwarunkowania – akceptacja demokracji i poczucie przystosowania do ustroju wzrastają nie tylko wtedy, gdy w kraju dzieje się lepiej, ale też kiedy demokracja i jej podstawowe wartości stają się realnie zagrożone. Miejsce formalnych przywódców zajmują nieformalni liderzy oddolnych ruchów obywatelskich, powoływanych *ad hoc* do życia przez młodych obywateli kontestujących system.

W warstwie poznawczej odnoszącej się do istoty analizowanych zjawisk postawione pytania potwierdziły się częściowo. Potwierdziło się przypuszczenie, że sposób postrzegania osób sprawujących władzę ma charakter wielowymiarowy. W obrazie władzy dominują oceny negatywne. W przypadku badanych studentek możemy mówić o kontestacji władzy. Mamy do czynienia z delegitymizacją władzy. Opisywana sytuacja w Polsce panuje od początku lat 80. (Jasińska-Kania, 1988, s. 244–247). Młodzi Polacy nadal nie uznają władzy ani za swoją, ani za godną zaufania.

Z metodologicznego punktu widzenia (poprawności narzędzia badawczego) stwierdzam, że obie Podskale Postrzegania Władzy były ze sobą skorelowane ujemnie i istotnie statystycznie.

Współczynnik korelacji Spermmana wyniósł $\rho = -0,56$; $p = 0,000$. Wynik ten oznacza, że bardziej pozytywnym ocenom ludzi sprawujących władzę wyrażanym na Pozytywnej Skali Postaw Wobec Władzy towarzyszyły bardziej negatywne oceny wyrażane na Negatywnej Skali Postaw Wobec Władzy. Podskale te są zbudowane poprawnie i mogą wymiennie służyć badaniu jednego lub drugiego wymiaru postrzegania władz.

Bibliografia

- Bartkowski, J. (2002). *Polityka w życiu Polaków. Zmiany w okresie 1990–1999*. W: A. Jasińska-Kania, M. Marody (red.), *Polacy wśród Europejczyków. Wartości społeczeństwa polskiego na tle innych krajów europejskich*. Warszawa: WN Scholar.
- Bauman, T., Pilch, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych*. Warszawa: WA Żak.

- Citrin, J. (1977). Political alienation as a social indicator: Attitudes and action. *Social Indicators Research*, 4, 381–419.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95–S120.
- Dziurzyński, K. (2012). *Postawy polityczne młodzieży a edukacja obywatelska*. Józefów: Wydawnictwo WSGE.
- Fukuyama, F. (1997). *Zaufanie: kapitał społeczny droga do dobrobytu*. Kraków: Znak.
- Jasińska-Kania, A. (1988). *Osobowość, orientacje moralne i postawy polityczne*. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- Lipset, S. (1998). *Homo politicus*. Warszawa: PWN.
- Midler, D. (2010). Partycypacja polityczna a legitymizacja systemu politycznego. *Studia Politologiczne*, 18, 11–37.
- Szpunar, M. (2010). *Internet w procesie realizacji badań*. Toruń: Adam Marszałek.
- Sztompka, P. (2007). *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*. Kraków: Znak.